

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за придобиване на научна степен „доктор на науките” във ВСУ „Черноризец Храбър”

Изготвил становището: доц. д-р Николина Грозева, катедра „Икономика”, ВСУ „Черноризец Храбър”, направление 3.8. Икономика, въз основа на Заповед № 317/18.06.2026г. на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър”.

Автор на дисертационния труд: д-р Силвия Дорота Скшипек-Ахмед.

Тема на дисертационния труд: „Икономически детерминанти на международното предприемачество: модели, условия и пътища за бъдещо развитие“ (Economic determinants of international entrepreneurship: models, conditions and ways of future development).

I. Обща характеристика и оценка на дисертационния труд

Предоставената ми за рецензия дисертация предлага структуриран и задълбочен преглед на икономическите детерминанти на международното предприемачество, с акцент върху моделите, условията и насоките за бъдещо развитие на малките и средни предприятия в условията на глобализация и цифрова трансформация. Изследването разглежда ключови аспекти на предприемаческата дейност, фактори на влияние и методи за измерване, свързани с интернационализацията на бизнес процесите.

Дисертационният труд е с обем 463 страници и се състои от увод, шест глави, заключение, списък с използвана литература и приложения. Съдържанието на всяка глава е разделено на отделни параграфи. Основният текст съдържа 17 фигури и 19 таблици. Проучен е широк кръг от литературни източници, в т.ч. монографии, научни статии, правни актове, както и научни и други доклади и анализи, общо 303 на брой.

В увода са обосновани актуалността, целта, задачите, обектът, предметът, научните хипотези и ограниченията на изследването. Темата е значима, тъй като в съвременните икономики се наблюдава нарастваща роля на международното предприемачество, съпроводена с промени в бизнес моделите, цифровизацията и глобалните пазарни условия, което предполага преориентиране към нови форми на интернационализация и застрашава конкурентоспособността на предприятията, които не се адаптират към тези промени. Наред с това, международното предприемачество остава

недостатъчно проучено поради концептуални неясноти, методологически ограничения и ограничения в данните. Ето защо се обосновава необходимостта от по-всеобхватни аналитични рамки, които да отразяват сложността на предприемаческите процеси.

Глава първа очертава теоретичните основи на международното предприемачество в контекста на глобализацията и международната търговия. Глава втора разглежда интернационализацията като промяна в средата на предприятието, формите на участие на МСП и техните стратегии. Глави трета, четвърта и пета анализират съответно иновациите и конкурентоспособността, данъчното облагане в международния бизнес, както и съвременните фактори като цифровизация, корпоративна социална отговорност и човешки ресурси. Глава шеста представя емпиричното изследване, включващо методологията, синтеза на резултатите и практическите изводи от приложението на моделирането със структурни уравнения.

В заключение са формулирани основни изводи и резултати от проведеното научно изследване и са изведени научни приноси моменти.

Представената разработка е логически издържана. Стилът на изложението е на необходимото ниво. Изследването има завършен вид и е в обем, оптимален за изискванията към подобен вид научни трудове. Темата за международното предприемачество, цифровизацията и интернационализацията на малките и средни предприятия в условията на глобализация е достатъчно актуална. Изследването подчертава промяна в икономиката към устойчив и приобщаващ растеж, поставяйки акцент върху иновациите, човешкия капитал, мрежовото сътрудничество и институционалната среда като ключови фактори за конкурентоспособността на съвременните предприятия. Изведени са обосновани изводи за ролята на цифровата трансформация и кооперационните механизми в процесите на интернационализация. Освен това изследването представя подробни емпирични данни от проучвания сред 300 предприятия и 100 интервюта с мениджъри от полски и чуждестранни компании, с цел анализ на вътрешните и външните детерминанти на предприемаческия успех. Ето защо считам, че изследването има своите положителни страни. Цитирането е коректно.

II. Оценка на резултатите и приносите

Приносите на д-р Скшипек-Ахмед са многостранни и значими, като могат да се категоризират в теоретични, методологически и практически. По-важните от тях са:

Теоретични приноси: Дисертационният труд развива ново разбиране за международното предприемачество, като го разглежда като комплексно и динамично явление, а не единствено като функция на интернационализацията

или иновационния капацитет. Изследването разширява съществуващите теоретични постановки в областта на международното предприемачество, като доказва, че предприемаческата дейност зависи от съвкупността на финансови, институционални и социално-икономически фактори и се проявява по различен начин при различните типове предприятия. Особено значим е приносът, свързан с концептуализацията на цифровата зрялост като ендегенна детерминанта на иновационната ефективност и процесите на интернационализация, както и с разширяването на теорията за предприемаческата ориентация чрез въвеждане на сътрудничеството като четвърто структурно измерение, наред с иновациите, проактивността и поемането на риск.

Научно-приложни приноси: Разработен е практически приложим модел за оценка на детерминантите на международното предприемачество, който позволява комплексен анализ, сравнение и проследяване на неговото развитие във времето. Получените резултати предоставят основа за усъвършенстване на системите за предприемачески мониторинг и за формулиране на по-ефективни публични политики и механизми за подпомагане на малките и средни предприятия в тяхната международна дейност. Тези резултати биха били от практическа полза за предприемачите и институциите за подкрепа на бизнеса.

Методологически приноси: Предложена е интегрирана методологическа рамка, която съчетава различни количествени и качествени подходи за изследване на международното предприемачество в единен аналитичен модел. Методологията позволява едновременно да се оценяват както различията между отделните предприятия, така и динамиката на промените във времето, като същевременно осигурява възможност за идентифициране и измерване на факторите, определящи равнището на предприемаческа активност. Този принос оценявам като оригинален и съществен за научната практика в областта на международното предприемачество.

Обобщената ми оценка е, че изследването на д-р Скшипек-Ахмед предоставя нови и задълбочени разбирания за измеренията и възможността за поддържане на предприемаческата активност в условията на глобализация и цифрова трансформация. Следователно мога да ги определя като приноси най-общо с научно-приложен характер, които доразвиват и допълват вече съществуващо знание.

III. Оценка на публикациите по дисертацията

Авторката представя списък от научни публикации, пряко свързани с темата на дисертацията. Той включва 6 монографии, 4 глави в монографии, 4

научни редакции на монографии, статии в рецензирани международни списания, индексирани в Scopus и Web of Science, както и публикации в нереферирани списания и доклади от конференции. Публикациите отразяват последователно развитие на изследователската тема и доказват активна и призната научна дейност. Броят, качеството и видимостта на публикациите не само отговарят, но и значително надхвърлят изискванията за присъждане на степен „доктор на науките“.

IV. Оценка на автореферата

Авторефератът предоставя изчерпателна, точна и ясна представа за целия дисертационен труд. Текстът е добре структуриран и напълно отговаря на предназначението си да информира научната общност за постиженията на изследването. Приносите са систематизирани по ясен и логичен начин, като са отделени теоретичните от методологическите и практическите приноси.

V. Критични бележки и препоръки

В дисертацията би могло да се обърне повече внимание на сравнителния анализ между полските и чуждестранните предприятия, особено по отношение на различията в предприемаческите практики и факторите за успех в различните икономически системи.

VI. Заключение

Представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Р. България и Правилника за неговото прилагане, както и на разпоредбите в нормативните актове на ВСУ „Черноризец Храбър“. Дисертацията на д-р Силвия Дорота Скшипек-Ахмед представлява сериозно, оригинално и научно обосновано изследване със значими теоретични, методологически и практически приноси в областта на икономиката.

Това ми дава основание да дам положителна оценка на дисертационния труд на тема „Икономически детерминанти на международното предприемачество: модели, условия и пътища за бъдещо развитие“ и да предложа на уважаемите членове на Научното жури да гласуват **за присъждане** на научна степен „доктор на науките“ в професионално направление 3.8. „Икономика“ на д-р Силвия Дорота Скшипек-Ахмед.

Дата: 14.07.2026г.

Изготвил становището:

(доц. д-р Николина Грозева)